

Toimenpidealoite

Miljonääriveron käyttöönoton valmistelun aloittamisesta

Eduskunnalle

Suomen varallisuuserot jatkavat kasvuaan ja vauraus keskittyy yhä selkeämmin varakkaimman väestön käsiin. Tilastokeskuksen kesäkuussa 2021 julkaisemista vuoden 2019 tiedoista käy ilmi, että vaurain kymmenesosa omistaa jo liki puolet (49,6 %) Suomen kotitalouksien nettovarallisuudesta. Vuonna 2016 osuus oli 46,8 prosenttia ja 2009 alle 44 prosenttia.

Vähemmän varakkaan 80 prosentin osuus varallisuudesta on viime vuosina puolestaan laskenut. Yhdeksäs kymmenes on pysynyt melko pitkälti paikallaan.

Tilastokeskuksen raportin mukaan vauraimman kymmenyksen varallisuus kasvoi 2016–2019 keskimäärin 70 458 eurolla per kotitalous. Loput suomalaisista köyhtyivät keskimäärin 5 346 eurolla kotitaloutta kohden. Vauraimman kymmenyksen rikastumisen seurauksena nettovarallisuuden mediaani aleni vertailujaksolla 4,6 prosenttia samalla kun sen keskiarvo kasvoi 1,4 prosenttia.

Varallisuuden keskittyminen myös kasvaa sen mukaan, mitä pienempää osaa varallisuuskajaan yläpäästä tarkastellaan. Vuonna 2019 varakkain viisi prosenttia omisti nettovaroista noin 35 prosenttia. Kun otetaan huomioon kaikista rikkaimpien piilossa oleva omaisuus, Suomen rikkain prosentti omisti vuonna 2014 Euroopan keskuspankin mukaan 15 prosenttia Suomen nettovarallisuudesta.

Tuoreimpien tilastojen (2019) mukaan vähävaraisin puolisko kotitalouksista omistaa vain 5,4 prosenttia kotitalouksien nettovarallisuudesta. Vuonna 2016 osuus oli 6,1 prosenttia. Neljäsosalla kotitalouksista ei ole nettovarallisuutta juuri lainkaan.

Varallisuuden kasvu Suomessa keskittyy siis yhä vahvemmin varakkaimmalle kymmenesosalle ja sen sisällä vielä kaikkein rikkaimmalle osalle väestöstä.

Varakkuus ja suurituloisuus kulkevat käsi kädessä, joten kotitalouksien tulo- ja varallisuuserot kehittyivät samansuuntaisesti aina finanssikriisiin asti. Varallisuuserojen nopein kasvu ajoittuu 1990-luvun lamavuosiin sekä sitä seuranneeseen talouden nousukauteen, jolloin myös kotitalouksien tuloerot kasvoivat selvästi. Varallisuuserot jatkoivat silti kasvuaan myös taantumien aikana.

Varallisuuseroja on viime vuosina kasvattanut sekä asunto- että rahoitusvarallisuuden aikaisempaa epätasaisempi jakautuminen, ja erityisesti varakkaimpien kotitalouksien rahoitusvarallisuuden voimakas kasvu. Kotitalouksien suoraan omistama osakevarallisuus on enimmäkseen varakkaimpien kotitalouksien hallussa, ja sen arvo jatkoi kasvuaan taantumasta huolimatta. Matti Keloharjun ja Antti Lehtisen mukaan, suomalaisista 12,8 prosenttia omisti osakkeita vuonna 2015. Edellä mainittu osuus on kasvanut koronakriisin aikana, mutta omistus on edelleen keskittynyttä. Vuonna 2015 rikkain prosentti suomalaisista omisti 77 prosenttia kaikesta

investointivarallisuudesta. Vanhemmat miehet ovat omistajissa yliedustettuna. On myös otettava huomioon, että institutionaalisten osakkeenomistajien määrä on noussut nopeasti.

Suomen kehitys seuraa laajempaa globaalia trendiä. Taloudellinen eriarvoistuminen on merkittävä globaali ongelma. Kansalaisjärjestö Oxfamin mukaan kahdeksan rikkainta ihmistä maailmassa omistaa yhtä paljon varallisuutta kuin varattomin puolikas koko maapallon väestöstä eli 3,7 miljardia ihmistä.

Kaikista varakkaimpien omaisuuden nopea kasvu viime vuosikymmeninä ja jopa koronapandemian aikana on tuonut varallisuusveron vahvasti keskusteluun eri puolilla maailmaa. Viimeisimpänä Maailman talousfoorumin kokouksessa Davosissa joukko miljonäärejä esitti vetoituksen reilumman verotuksen puolesta. He perustelivat vetoamustaan avoimessa kirjeessä sillä, että taloudellisesti äärimmäisen epätasa-arvoiset yhteiskunnat ovat myös epävakaita ja turvattomia.

Esimerkiksi Yhdysvalloissa keskustellaan tällä hetkellä erilaisista varallisuusveromalleista. Yhdysvalloissa varallisuusveron tuotolla olisi tarkoitus rahoittaa presidentti Bidenin hallinnon massiivisia infrastruktuurihankkeita. Tällä hetkellä varallisuusvero on käytössä esimerkiksi Norjassa, Espanjassa ja Ranskassa. Sveitsissä varallisuusverosta kertyvät tulot ovat noin prosentti suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Suomen verojärjestelmän kykyä tasata tulo- ja varallisuuseroja on heikennetty jo pitkään. Keskeinen käänne oli vuoden 1993 verouudistus, jossa ansio- ja pääomatulot eriytettiin. Tämän jälkeen talouskasvu on hyödyttänyt ennen kaikkia hyvätuloisimpia, kun uudistusta edeltäneinä vuosikymmeninä tulot kasvoivat nopeimmin pienituloisilla.

Verotusratkaisut ovat keventäneet eniten suurituloisimpien verotusta ja varallisuusverosta on luovuttu kokonaan. Varallisuuden verotus on Suomessa muutenkin varsin kevyttä (lähinnä perintö- ja lahjaverot, kiinteistöverot ja varainsiirtovero). Pääomien verotus on keskimäärin matalampaa kuin muualla Länsi-Euroopassa, eikä EU-tasollakaan erityisen korkeaa, kun mittarina käytetään pääomien tosiasiallista veroastetta. Vielä alemmas Suomi jää vertailussa, jos verrataan pääomien kokonaisverotusta BKT:hen tai kaikkiin verotuloihin.

Aikaisempien hallitusten tekemien perus- ja sosiaaliturvan leikkausten vuoksi pienituloisimmat ovat jääneet ansiokehityksestä jälkeen, ja vastaavasti kaikista suurituloisimpien ansiot ja omaisuudet ovat kasvaneet selvästi muita nopeammin. Varallisuus on myös jo pitkään kasvanut nopeammin kuin palkat, mikä kasvattaa taloudellista eriarvoisuutta entisestään. Sekä tulo- että varallisuuserojen kasvu näkyy Suomessa nimenomaan ääripäiden erkaantumisena.

Oikeudenmukainen verojärjestelmä turvaa hyvinvointiyhteiskunnan rahoituksen ja tasaa tulo- ja varallisuuseroja. Tällä hetkellä osa suurituloisimmista maksaa suhteessa vähemmän veroa tuloistaan kuin vähemmän tienaavat, ja kerrytetty varallisuus on erittäin kevyesti verotettua.

On selvää, että Suomen verojärjestelmä kaipaa remonttia. Yksi osa ratkaisua tulisi olla miljoonaomaisuuksiin kohdistuvan varallisuusveron käyttöönotto. Kutsumme tätä uutta tulo- ja pääomaverotuksen luokkaa miljonääriveroksi.

Miljonääriveroa perustelea ennen kaikkea varallisuuserojen hillitseminen. Lisäksi ilmastokriisin hillitsemiseksi tarvittavat investoinnit, Suomen ikääntymisestä aiheutuvat menopaineet sekä koronan aiheuttama jälkilasku merkitsevät myös sitä, että Suomen veropohjaa on vahvistettava. Miljoonaomaisuuksiin kohdistettu varallisuusvero tuottaisi myös arvokasta tietoa varallisuuden jakautumisesta.

Tutkimukset myös osoittavat, että suuret tulo- ja varallisuuserot haittaavat talouden kehitystä. Yksi syy tähän on vähempivaraisten korkeampi rajakulutusalttius: mitä vähävaraisempi, sitä suurempi osuus lisääntyneestä tulosta menee kulutukseen. Rikkaat puolestaan säästävät enemmän. Tampereen yliopiston taloustieteen professori Matti Tuomalan mukaan Suomessakin talouskasvu on ollut vahvinta aikana, jolloin tuloerot ovat kaventuneet. Talouden yleisen kehityksen lisäksi suurien tulo- ja varallisuuserien verotusta voidaan perustella myös ympäristön ja ilmaston näkökulmasta. Tutkimusten mukaan rikkaat saastuttavat selvästi muita enemmän.

Ilmastonmuutokseen ja luontokatoon vastaaminen tulee myös entisestään lisäämään taloudellista eriarvoisuutta, mikäli tätä kehitystä ei torjuta aktiivisilla politiikkatoimilla. Lähes kaikki ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjuntatoimet kohdistuvat suhteellisesti rajummin pienituloisiin. Jos siis halutaan, ettei taloudellinen eriarvoisuus kasva ekologisessa siirtymässä entisestään, niin tulonsiirtojen, ja osana sitä progressiivisemmän tulo- ja varallisuusverotuksen, roolia on perusteltua kasvattaa.

Vuonna 2006 lakkautettu varallisuusvero jätti monia varallisuusmuotoja veron ulkopuolelle, mikä kannusti verosuunnitteluun. Veropohjaltaan tiivis miljonäärivero tuottaisi merkittävän verokertymän jo hyvin pienellä veroprosentilla.

Tässä toimenpideoitteessa esitettyjen seikkojen perusteella esitämme käyttöönotettavaksi miljoonaomaisuuksiin kohdistuvaa varallisuusveroa. Miljonäärivero ei ratkaise varallisuuden jatkuvaa kasautumista, mutta puuttuu siihen hieman. Lisäksi vero vahvistaa julkista taloutta. Eduskunnan tietopalvelun laskelman mukaan miljonäärivero, jossa vero kohdistetaan ainoastaan yli miljoonan euron omaisuuksiin (asunto pois lukien) tuottaisi 0,5 veroprosentilla yli 500 miljoonaa vuodessa.

On syytä huomioida, että varallisuustutkimuksessa tarkasteluyksikkönä on kotitalous, kun taas verotus on tavanomaisesti henkilö- eikä kotitalouskohtaista, eli luvut eivät siksi ole täysin yksi yhteen. Laskelma antaa kuitenkin hyvät suunta-arviot. Lukuihin liittyy myös erityisesti rahoitusvarallisuuden osalta epävarmuuksia (*luvut ovat siltä osin todennäköisesti alikanttiin, tarkemmat perustelut esim. tietopalvelun laskelmassa*).

On kuitenkin selvää, että vaatimatonta miljoonaomaisuuksiin kohdennettu varallisuusvero olisi tärkeä tapa vahvistaa hyvinvointivaltion rahoituspohjaa.

Miljonääriveron käyttöönotto on valmisteltava niin, että vältetään varallisuusveroon potentiaalisesti liittyvät ongelmat ja opitaan kokemuksista, joita on saatu veron viimeksi ollessa käytössä. Ainakin seuraavat seikat on otettava huomioon:

- Veropohja on rakennettava siten, että veroa ei pysty kiertämään varallisuuden olomuotoa muuttamalla. Veropohjan on oltava tiiviimpi kuin varallisuusveron viimeksi ollessa käytössä. Tällä kertaa mukaan laskettaisiin vuotta 2006 edeltävästä poiketen ainakin talletukset, joukkovelkakirjat ja säästöhenkivakuutukset.
- Vero ei saa suosia erilaisia oikeussubjekteja/omistusmuotoja yli muiden. Esimerkiksi osakeyhtiön ja henkilöyrittäjän tasa-arvoinen asema uuden lainsäädännön edessä on taattava. Varallisuusveron on esimerkiksi koskettava myös osakeyhtiöitä, kuten oli varallisuusveroa edeltäneen omaisuusveron kohdalla 1960-luvulle asti, tai vaihtoehtoisesti yritys- ja pääomaverotusta muuttamalla on pyrittävä tasaamaan miljonääriveron käyttöönotosta mahdollisesti syntyviä tarkoittamattomia etuja.

- Rajataan tuottamaton ja yleishyödyllinen varallisuus miljonääriveron ulkopuolelle. Tähän poikkeusluokkaan kuuluisivat ainakin suojeltu metsä ja suojeltu rakennuskanta. Mahdollinen tässä kuvatun lisäpykälän toteutus voisi olla esimerkiksi rekisteri, johon edellä kuvatun kaltaisen omaisuuden voisi säädettyjen kriteerien täytyessä rekisteröidä. Lisäksi selvitetään miljonääriveron käyttöönoton vaikutukset metsien hakkuisiin ja edellytetään, että veron käyttöönotto ei kiihdytä metsä- tai luontokatoa.

Edellä olevan perusteella ehdotan / ehdotamme,

että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin miljonääriveron käyttöönottamiseksi, jossa vero kohdistetaan ainoastaan yli miljoonan euron omaisuuksiin (asunto pois lukien) ja joka tuottaisi 0,5 veroprosentilla yli 500 miljoonaa vuodessa.

Helsingissä xx.xx.xxxx

Nimenselvennys [eduskuntaryhmä]